

צוים האלה וזמן הוא. לזמן לא התחבתי עו נכסתי
 לבקש אל הקדש. אחסם כונה לא לזכור להאזק את
 עת לרה היא ליעקב ואזרחי לשלול אתה ארזני
 עזרה חלר בעינין התלילה חסר דרים חללים הפילה
 ועטוים הרוגים ופטרט צוים האלה חסר אחזיי
 כרדפים על לזכרם בלי חסך ויכזו באשר יתלאון
 יעצמון ארחתם ומה נעשה לאחזרתי צוים כגלן לפני
 יצויהן חסר עקצותיים לא טרעו עיב רחמי עדתנו
 קרלו לים (לי טוח גנידיון) קדשו עברה לדעת כדת
 זה לעשות חס ים חקון לזה וזכי הלטיד באלמי ישראל
 עם נעי הרב הסכנד וזחריז תחתיה אגדתם לזכרתי
 נשאלו ונחנו צדנד ורחמי כי עכשולות דרים יעמדו
 לעשותו כידוע למעברת כי דגני הסהיד בזהיע קי
 קרו נדחו מהאחרונים כפי הגוי ורק בקושי התינו
 לאת מוזר כמים בפי חקרי לב קי יום ופחד ילחק
 בערך לחין וגם הרטיב הריח פאללאני כוהים ושד
 פוסקים אחרים כלשר לא נשלו מעמבית. חקון הרב
 חסום בפי קיי וקירא קשה מאוד לעשותו צוים
 חסר הסרון ערבים י עיב אחת אחרתי לראטי ועוזן
 העיר סיה קלין לנו ליטען אלה על איש יקר רוס
 ואוזן לבב וכי כביר מלאה ירו בשים ופוסקים. ייען
 כי ידעתי מאלו שאלווי הרב ידיו רב לו גבל הכתום
 דעתו ולעזיזה קלמו חלקים נעיר הטילה ליקבאלהדיח
 רבתי בדעות עיב הנני משיל תחיתו לפני מעמית
 בשם חלמי קהלחטו (לשני הכשוני ומלו פני לעשות
 זהה) ובשם כל דרטי אחרין למען ידעטו חס ים ליום
 חקון? ועל זה ארזני הועצנו? ואופן החקון הסל
 בחר העיב כיד הי סעוצה עליו — וכל ארזני יעסב
 יחס מעמיתו כי עירטו לך הלדות, וכגון דל חלום
 רבא יכולה סתען אלף סעגן ונכרות עיות נדחות
 יחולו על חלם ארזני וסי בעל גזולות יעלם כל
 עוב בחרין סעוועם וכחרין הווקירו ועכנדו כענדו חסם

הלשיב
חיים בוג'אראנו
 ק"ט

סימן מט
 וזאת תשובתי ארזי

איש שחל בו לשם שני חסם לבב ואוזן לו נדי חסם סמו
 חסמו חסל הפליחה כסחרי דרים בוג'אראנו נדי
 יעלה לרז טו נשכי בוקאריישע רובעפיריה יעיל

לסלום חין קן ולחיתה הקדש חין קלגה.
מכתבו הלגוי חיים הי חסרן, הניעמי לכסון
 בחוכמי. על כן עתה גחתי להשיב
 סלכות לטולל כסרין אודות נכות ישראל הפעלות
 לפני יצחק חסר יעצנו אודותיה דכסם ולא יעלה
 לחלן מלרתן. חס ים חקון לזה. והנה לסמו כגלן
 העלמות חכום זה שחכנו הסוקקים הפלחתיים
 בענין זה. חסר חסם קלמו לימי בעמברת זכרון יודעי
 ועסם בחרים דלין דעתי מעמיתם לקל צדנד סום
 וכבר החרתי בענין זה מאקום אחר י ודעת לנגן
 סקל כי צדנד גדול כה. סמו בענינים חלומים אחרים
 חסר סוזן וכלל עמתי דומס חקון י חין ביטלחטו
 להחיל חסעם לאשרו כגלן חקיתם דגנים. גדולים
 חסר

זל לא גריק לה. וצויה לא כסחז בעירוח כספרי סקן
 היעוזה אינו ידעם חלק כטורה כספרי ארזי. לא כחכו
 כן מעס החלביד. ריטה כחב הרב ספרי דברי סתלילה
 להרלביד עילאנד דבר זה. וחס אחתי הרלביד כוסחו
 חול סים לפרש כן נלסון הספרי לפי הניקחא ספירל
 וטוליא חת היעוזה וכו'. חבל ודלי דליה לא קיל י
 וכמו סמחקו עינה כל גדולי הסוקי זל ודעם העככות
 סרועים גלות כי קרים שבי הסרירי חסם הספרי
 דנד היעוזה חינו לוקח חלק סלחה. דנד זה לא הוגח
 כספרי וכסריל. (ועוד הרלזני גקי סמחת ידע סר כיב
 דף ע"ג סהביא דברים חלו חסם הרלביד עמי כן
 דברי הספרי) י

עכ"פ הדנד גרוד סלין לסקוק הלכה ולמעס חלק
 כטורה עימ דברים חלו סכחו כספרי ארזי
 ולא גריר לן מי בעל דברים. וחס היה הדין כן לא
 סוו סחקו עינה גדולי העמברים הרזיק והרועים
 והרלזים זל. וגם חקן כצוי לא חומיר חידוס זה. וסולם
 סקקו דנד הספחה והסכרית חינו ככור לסלחה. והנח
 אחרים חלטה ישראלית טעל פיס. כוים גחיו סר
 כעני. ולא צריח למען יבונה. ודלי דרזין פשוט סגן
 היעוזה חס חול חלמית חינו לוקח פיס והאודור י
והבאתי חת השלישיה ככור סכחיתה. סלס
 חלונן סמת סירל חסם סכסחיהם ולא
 כמורטה י ואחרן נסח חסם אחרת ומה בלא צרים י
 סהלסם סכחית חול וזחרת לטוק בלא סלילה. מפני
 סהיה לרת ערבים י ססם ככרה זלח היזחה סהידי
 כפי רייע בשם חר הרבוחת סבלה כהיג להחיל ספי
 בלא חלילה העעס לרה קועה. וסיון סכסלח לני
 ודלי סעולח לעגלם וסוקיקן צפיק דינאות לרה
 קועה אקוזה ססקן סרירק והרועים והסריי דפעוזה
 חיל לנזמי כלרה עוזה חן הרב זל סהיה לכה הסוקי
 דקיל דלרת קועה לריכה חלילה ואחר סהלריך בענין
 זה סעלה דכסחי יל דלביע לריכה חלילה כיערם
 חין סכחיל מעכים עוודי להלריך עוה. והסם החלחויך
 בעיניך סכסלטה חלם לא עלחה לו להסכסם סעודר
 לרת חס. ועליך סמלות לפרקם הרב כדי סלה
 יכשלו בו צביא י וטור ישראל ילנט סעויות ורחמי
 אחרתם נפללות י הכיד חחום עם סרלכלס סועבר
 יעיל גביא לחי סיון סמת סכרטיב לינירם י

הלשיב
אליהו חזן
 ק"ט

סימן מח
 בוקאריסט רובאנזאה יעיל חסרי סנת
 ע"ה ר'חניניה כי בא מועד

לכבוד ידיד ובחור הי הרב הרצל ספער ק"ה וערוד
 כסחריד אליהו חזן שלום וברכה וכל טוב סלה

ארזני חס ! וחס חלום דוח סכוחו לסכסם כעמית
 ישראל כספרי חקירם כסוקף כסכסחי
 לסהעלם עם ארזני כחכמה סחורם, כי ידעתי כי
 צרכה בו וחס עם כקדלי ספרו חקיר זכרון ירושלם
 חסר ככרות חודר בו בענינים סעגנים סחלומים לנו

- 1) Second French Proposal: Everyone make Kiddushin conditional allowing annulment of marriage
Problems: This removes sacredness of marriage, need entire Jewish world to agree

כתב מר' חיים עוזר גראדזענסקי – אין תנאי בקידושין עמוד ג

מכתב עוז

סאת כבוד רבנו הגדול הגאון האמתי נשיא ישראל,
אביר הרועים, גדול מרבן שכו,
מן ר' חיים עוזר גראדזענסקי, שליט"א.

הנה כבוד ידידי הרב תמים במעשיו כש"ת מוהרא"ד
ואראנאווסקי נ"י מוציא לאור כעת מחברת אין תנאי בנשואין,
קובץ מכתבים שהיו ברובם סדורים וערוכים בשנת תרס"ח על ידי הרב
הגאון מוהר"י לובעצקי ז"ל מו"צ בפאריז ואשר מיד אחרי מותו
שלחו יורשיו אלי שיהיו למשמרת אצלי להוציאם לאור עולם לעת
הצורך.

ואיו גופא דעובדא הכי הוי. איזה רבנים וררשנים יחידים שם
עלה על דעתם להכשיר גט בערכאות מתחלה, ואחרי כן לתקן קדושין
על תנאי. וכאשר פנה אדות זה הרה"ג מו"ה צדוק הכהן רב הכולל
בצרפת לרב רבנו הגאון מאור הגולה מו"ה ר' יצחק אלחנן זצ"ל
האבד"ק קאוונא, השיב כי חלילה להעלות זה על הדעת ונשתקע הדבר.
אולם אחרי מות הרה"ג מו"ה צדוק הכהן ז"ל התועדו איזה רבנים בפאריז
לתקן תקנות והחליטו לתקן קדושין על תנאי. וכאשר נתודע הדבר
להרבנים הגדולים מוהר"ם וייסקאפף ומוהר"י לובעצקי מורי צדק
בפאריז, התעוררו לברר הדבר על פי דין שאין לזה יסוד ושרש בהלכה,
והסכנה הגדולה הנשקפה מזה לקדושת האישות וטהרת המשפחה, ויצאו
לגדוד גדר ולעמוד בפרץ נגד המתקנים על מנת לקלקל, ופנו אז אלי
ועוד לאיזה רבנים יחידים.

ובנואי בכתובים עם הגאון הגדול מאוה"ג מו"ה דוד פרידמאן
זצ"ל האבד"ק קארלין בעהמח"ס פסקי הלכות, מצאנו לחובה לפנות
במכתבים להרבנים היחידים בצרפת לברר שאין בדבריהם ממש, וגם
להרבנים הגאונים בתפוצות הגולה, וכל הרבנים בכל המדינות יצאו כאיש
אחד לברר הדבר על פי דין שאין תנאי בנשואין, ואת ההרס והקרע
שיעשה בזה בבית ישראל לפגוע ביסוד האישות ולהרבות ממורים
שעי"ז ימנעו מלהתחתן אתם, ובאשר אלה היחידים שעלה זה על דעתם
לא היו מן הריפורמים, רק מחסרון ידיעה נדמה להם שיש איזה תקנה
בדבר, וכאשר שמעו דעת זקני ההוראה ואת הרעש הגדול שנתהווה

במחנה ישראל, התבוננו על התקלה ומשכו את ידיהם מזה ונהגו כמדת חכמים המודים על האמת ואומרים ברם דברים שאמרנו טעות הי' בידנו. והמכתבים בענין זה נדונו בגיזוה, ולא הי' צורך לפרסמם, וכבוד הענין הסתר דבר.

אולם זה איזה שנים אשר במדינות שונות מתעוררים יחידים, בגלל חסרון ידיעה בשרשי הלכה ומקלות הדעת, שרוצים לתקן תקנות בישראל על דעת עצמם, העלולים לעקור יסודות התורה, ואמתלא בפיהם למען תקנת עגונות.

אם אמנם מאז ומעולם מימי התלמוד והפוסקים הראשונים והאחרונים זכרונם לברכה שקדו חכמינו על תקנת בנות ישראל ומשום עגוני אקילו רבנן, וגם עתה גדולי ההוראה מתעסקים בתקנת עגונות, הכל על פי דרכי ההוראה, כפי האפשרות, אבל לעשות תקנה כללית שזהו נגד דין תורה, הלא הוא גם תקון על מנת לקלקל לפגוע ולחלל קדושת האישות בישראל ולעשותה לענין מסחר וקנין, וזהו מבהיל. כי אין לדון ממקרים בודדים יחידים היוצאים מן הכלל לתקן תקנות כלליות, שהן נוקבות ויורדות עד התהום לעקור איסורי תורה בעניני עריות החמורות, אשר עלינו עוד לגדור גדר בדור פרוץ כזה ולעשות משמרת למשמרת כמו שאחז"ל ושמרתם את משמרתי (בפרשה דערוה) עשו משמרת למשמרת (יבמות כ"א).

ועל כן טוב ונכון לפרסם כעת דעת הרבנים גדולי הדור שעבר, שהלכה כמותם בכל מקום, ומכתביהם ודבריהם החוצבים להבות אש, המראים בעליל את ההלכה והתקלה של התקנה הנ"ל, ואין לזוז מדבריהם, ואלה היחידים אשר יש מהם שכונתם רצויה, אך מחסרון ידיעה שגו וטעו, כאשר יראו הדברים ההם ופסק הלכה של כל גדולי ההוראה, בודאי ימנעו מזה.

ואפריון נמטי להרב מוהרא"ד וואראנאווסקי נ"י אשר טרח ועמל בסדור המכתבים והשו"ת של הרבנים הגאונים והדפסתם, אשר באמת ראוי לקבעם בדפוס והיו לעינים לדורות, והי' לזכות הרבים.

הכ"ח יום ה' טו"ב אייר תר"צ, ווילנא.

חיים עזר גראדזענסקי.

ובשנת תרנ"ג האיק' בנו הרב הג' מר"ה צדוק הכהן ז"ל לעיין ברוב זה והסכמנו
לפנות בזה אל גאון דורנו מר"ה **יצחק אלחנן ספעקטאר** (ז"ל) האב"ד דק' קאונא
אשר כמעט כל בני הגולה סומכין עליו, וכאשר יגור כן יקום, וזה אשר השיב
לו וגם לנו:

ב"ה יום ב' די סיון תרנ"ג, קאונא.

כבוד ידיד ד' וידי'נ' ה"ה הרב הג' המפורסם לתהלה וכו' כש"ת מר"ה **צדוק
הכהן** נ"י הרב דק' פאריש והסדינה של' וכט"ס.

במכתבו אלינו כתב עוד ביותר, וז"ל:
ע"ד שהציע לפני עצה ע"ד הקדושין והחופות
במדינתם שיעשו על הנאי וכמו ביבם מומר כו',
הנני להודיע כי נבהלתי מזה, וחלילה לעלות על
הדעת לעשות כן, כי אין זה נכון לדינא, וגם ע"י
זה יתרבו מכשולים רבים בעו"ה, וע"כ ישתקע
הדבר ולא יאמר זה כלל, ולבא בארוכה קשה
עלי כעת, מחמת רוב חולשתי ד' ירחם, אך בקצרה
באתי כי יפרשו מזה ולא יזכר ולא
יפקד זה כלל. ולכמותו יספיק הקצור. עתה
הנני לברכו כו' ידידו מברכו ברוב חר"ש
והצלחה.

יצחק אלחנן
החופ"ק קאונא.

אחדשה"ט, מכתבו הגיעני במה שדרש ממנו
לחות דעתי ע"ד העצה במדינתם שקשה לעשות
גיטין וע"כ עלה בדעתם לעשות הקדושין בתנאי,
וכמו בהיבם מומר וכו'. ועל זה הנני להשיבו כי
חלילה לעשות כן ואין זה נכון לדינא כלל, וקשה
לי כעת לבא בארוכה בזה מחמת רוב חולשתי,
ורק בקצרה באתי להודיע דעתי אשר זה הוא
דבר בטל מן הדין וישתקע הדבר וכו'. וד' יהי'
בעזרנו להקים הדת על תלה ויסיר מאתנו כל
מכשול ומפריע מעל תורתנו הקדושה א"ס. עתה
הנני לברכו כו' כנפשו ונפש ידידו הנאמן והרוש"ת
בלונ"ח ומצפה לישועת ד' במהרה

יצחק אלחנן ספעקטאר
החופ"ק קאונא.